

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01
у Національному університеті
«Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

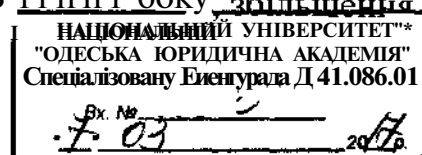
ВІДГУК

**офіційного опонента - доктора юридичних наук, доцента
Васильченко Оксани Петрівни на дисертаційне дослідження
КОВАЛЕНКА Романа Олеговича на тему
«Передвиборна агітація на виборах президентів України та США:
конституційно-порівняльне дослідження»,
представлене на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.02 - конституційне право; муніципальне право**

Актуальність теми дослідження. Дисертація Романа Олеговича Коваленка на тему «Передвиборна агітація на виборах президентів України та США: конституційно-порівняльне дослідження» присвячена вельми актуальним як з точки зору конституційно-правової теорії, так і практики державного будівництва та демократичної модернізації сучасної української державності проблемам розвитку виборчого права та водночас - забезпечення реалізації політичних прав громадян.

Про актуальність наукового дослідження Р.О. Коваленка свідчить нагальна необхідність чіткої та послідовної правової регламентації форм та методів ведення передвиборної агітації. Насамперед варто звернути увагу на те, що наразі в Україні спостерігається високий рівень політичної активності, а також зацікавленості електорату у впливі на обрання напряму майбутнього державного розвитку. Важливою є й пильна увага, яку Верховна Рада України приділяє подальшому удосконаленню виборчого законодавства. В умовах європейської інтеграції обидва фактори є надзвичайно важливими чинниками її успішного перебігу та завершення.

Автор цілком вірно звернув увагу на те, що кожен новий закон України про вибори глави держави є все більш і більш деталізованим у частині нормативної регламентації передвиборної агітації. З ітптт боку, збільшення

обсягу норм про передвиборну агітацію на виборах Президента України істотно не впливає на якість вирішення проблем у цій сфері. Досвід проведення президентських виборів в Україні свідчить про застосування різних інформаційних технологій під час проведення передвиборної агітації. Не тільки у науковій літературі, але й у періодичних виданнях часто дискутуються проблеми передчасної передвиборної агітації, прихованої передвиборної агітації, а також питання зловживань, пов'язаних з проведенням передвиборної агітації, особливо у частині її фінансування, відсутності ефективної відповідальності за порушення законодавства в цій сфері.

Отже, норми Закону України від 5 березня 1999 р. «Про вибори Президента України» не вирішили усіх недоліків, які виявило практичне застосування норм попереднього закону з цього питання. Також, ці норми не є стабільними, що погіршує і без того недосконале законодавство у частині передвиборної агітації на виборах глави держави. У зв'язку з цим, Закон України «Про вибори Президента України» та такі, що прийняті для його конкретизації підзаконні акти Центральної виборчої комісії, потребують внесення до них змін та доповнень. Не позбавлений недоліків і Закон України від 30 червня 2004 р. «Про Центральну виборчу комісію», - про що також влучно зазначив автор у дисертаційному дослідженні. Ці обставини обумовлюють необхідність проведення системних реформ, спрямованих на пошук і вироблення ефективних підходів до удосконалення виборчого законодавства України про передвиборну агітацію на виборах глави держави.

Також про актуальність концептуальних та науково-практичних розробок проблем передвиборної агітації на виборах Президента України у контексті конституційно-порівняльного аналізу з передвиборною агітацією на виборах Президента США, що є безпосереднім предметом дисертаційного пошуку Р.О. Коваленка, свідчить відсутність наукових розробок у цій сфері.

Дисертаційне дослідження Р.О. Коваленка проведене у рамках тієї проблематики, яку розробляє Національний університет «Одеська юридична

академія», а саме науково-дослідної теми кафедри конституційного права «Конституційна модернізація та реформування в Україні», що пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011-2015 рр. «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 0110Ш00671) та науково-дослідної теми кафедри конституційного права «Конституційна реформа та модернізація в умовах інтеграційного розвитку України», що пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2016-2020 рр. «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 011611001842).

Р.О. Коваленком цілком слушно сформульовані об'єкт і предмет дослідження. Так, об'єктом дисертаційного дослідження автор визначає вибори глав держав в Україні та в США. Предметом дослідження є конституційно-порівняльний аналіз передвиборної агітації на виборах президентів України та США. Такий підхід надав можливість встановити задачі дослідження та реалізувати їх згідно з планом дисертаційної роботи, дійти системних висновків при визначенні результатів і обґрунтуванні низки нових положень, які мають важливе значення для науки і практики конституційного права.

Ступінь обґрунтованості наукових положень дисертації, їхня достовірність і новизна. Архітектоніка дисертації Коваленка Р.О. свідчить про творчий комплексний підхід автора до вирішення поставлених задач. Чітко проглядається певна система та послідовність у висвітленні проблем, що стосуються об'єкта та предмета дослідження. Автор правильно та достатньо оригінально визначив мету та задачі наукової роботи, що дозволило здійснити не тільки комплексний науковий аналіз теоретичних та нормативних аспектів конституційно-правового регулювання проведення передвиборної агітації на виборах президента України, але й надати пропозиції щодо його вдосконалення.

Вдалим компонентом дисертаційної роботи Р.О. Коваленка слід вважати і запропоновану автором методологію дослідження проблем, що виникли у процесі конституційно-порівняльного аналізу передвиборної агітації на виборах президентів України та США. Використані в процесі проведення дослідження методи наукового пізнання надали автору можливість дійти системних висновків при визначенні результатів і обґрунтуванні низки нових положень, які мають важливе значення для конституційно-правової науки і практики сучасного державотворення. Зокрема, при здійсненні дослідження доволі плідно використано такі методи: порівняльно-правовий - при порівнянні передвиборної агітації на виборах Президента України та США; історико-правовий - у процесі аналізу стану дослідженості проблем передвиборної агітації, у т.ч. передвиборної агітації на виборах президентів України та США, в літературі, історико-правовий разом із методами індукції та дедукції - при розгляді законодавчої регламентації передвиборної агітації на виборах президента України; формально-юридичний - при аналізові дефініцій термінів «передвиборна агітація», «політична реклама», «вибори Президента США» та при класифікації окремих форм передвиборної агітації, її матеріалів, телевізійних політичних дебатів на виборах президентів України та США, граничних розмірів виборчих фондів кандидатів на пост глави держави; при визначенні місця передвиборної агітації у виборчому процесі; аналізу та синтезу - при формулюванні змін до законодавства України про передвиборну агітацію у цілому та про передвиборну агітацію на виборах президента України, зокрема; моделювання - при узагальненні в останньому підрозділі дослідження пропозицій з удосконалення законів України, що регламентують передвиборну агітацію у цілому та про передвиборну агітацію на виборах президента України зокрема.

Результатам дисертаційного дослідження Р.О. Коваленка притаманний належний рівень наукової новизни, при цьому положення з різним ступенем наукової новизни містяться в кожному розділі дисертації.

Переходячи до оцінки новизни викладених у дисертації основних положень, а також висновків та пропозицій слід відзначити, що у дослідженні автор поставив перед собою нерозроблені раніше задачі, розв'язання яких дозволило одержати нові наукові результати і виробити ряд пропозицій. Р.О. Коваленком на основі опрацювання значного обсягу наукового та практичного матеріалу сформульовано низку висновків, які мають наукову новизну та належним чином обґрунтовані.

Зокрема, *наукову та практичну новизну мають такі висновки та пропозиції:* Р.О. Коваленка, як:

рекомендація про надання кандидатам на пост Президента України можливості самостійно вирішувати питання необхідності отримання державного фінансування для їхньої передвиборної агітації (на матеріалах досвіду США);

обґрунтування недоцільності нормативного визначення поняття «передвиборна агітація» на виборах Президента України, яке або обмежує форми та види передвиборної агітації, або є змістовно неповним (на матеріалах досвіду США);

аргументація необхідності законодавчої регламентації передвиборної агітації в Україні з урахуванням конституційних прав людини і громадянина та принципу рівності (на матеріалах досвіду США);

пропозиції щодо інституціонального забезпечення передвиборної агітації в Україні, розроблені з використанням практики Федеральної виборчої комісії США;

пропозиції щодо законодавчої регламентації передвиборної агітації на виборах глави держави в Україні, яка здійснюється традиційними засобами, щодо: а) розширення кола осіб, що мають право фінансувати передвиборну агітацію на виборах Президента, шляхом рецепції досвіду США щодо створення та функціонування партійних комітетів; б) встановлення вимоги зазначення в матеріалах передвиборної агітації на виборах глави держави інформації щодо того, чи погоджені вони з кандидатом на пост Президента та

чи фінансуються вони з коштів виборчого фонду кандидата;

пропозиції щодо законодавчої регламентації передвиборної агітації на виборах Президента України, яка здійснюється в Інтернеті, сформульовані на підставі аналізу відповідного досвіду США.

Отримані під час написання дисертаційної роботи висновки є обґрунтованими, сформульовані положення базуються на вагомому емпіричному матеріалі. Опрацьована значна кількість наукових праць з обраної теми, а також великий масив нормативно-правових джерел, що забезпечило високий науковий рівень даного дисертаційного дослідження.

Наукове і практичне значення одержаних результатів визначається їх спрямованістю на розв'язання актуальних проблем виборчого законодавства України у частині передвиборної агітації на виборах глави держави. Зокрема, вони можуть бути використані:

у науково-дослідній сфері - при подальших дослідженнях передвиборної агітації на виборах Президента України зокрема і передвиборної агітації у цілому - на виборах народних депутатів України та на місцевих виборах, при аналізі досвіду США з відповідних питань та проблем правового становища особистості;

у нормотворчій сфері - у процесі подальшого удосконалення актів законодавства України, норми яких застосовуються до передвиборної агітації на виборах Президента України, на виборах народних депутатів України та на місцевих виборах, актів законодавства України про громадянські та політичні права людини;

у правозастосовній сфері - при подальшому впровадженні Центральною виборчою комісією кращого зарубіжного досвіду у практику передвиборної агітації на виборах Президента України, на виборах народних депутатів України та на місцевих виборах;

у навчальному процесі - при підготовці підручників, посібників, інших навчально-методичних матеріалів із дисциплін «Конституційне право

України», «Конституційне право зарубіжних країн», «Виборче право»; спецкурсів, присвячених виборам та проблематики прав людини.

Оцінка структури та змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертація складається із вступу, двох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 203 сторінки, із них основного тексту 182 сторінки, список використаних джерел містить 179 найменувань і розміщений на 21 сторінці.

Про системність представленого дослідження свідчить структура дисертації, яка характеризується цілісністю й логічною послідовністю, є такою, що відображає загальне бачення досліджуваної автором проблеми. Зокрема, як свідчить зміст роботи, в ході наукового пошуку, відповідно до законів формальної та діалектичної логіки, у першому розділі було абсолютно закономірно розкрито історіографію проблеми та досліджено актуальні питання теорії конституційного права, пов'язані з передвиборною агітацією у контексті виборчого процесу на виборах глави держави, а також у контексті політичних прав людини. Слід звернути увагу на ретельність, з якою автор опрацював питання виборчого процесу на виборах Президента США, що й досі залишаються малодослідженими в українській юридичній літературі.

Цікавим з наукової та практичної точок зору, а також змістовним є другий розділ, який присвячений практичним аспектам передвиборної агітації на президентських виборах в Україні та у США. Автор присвятив увагу найбільш актуальним проблемам здійснення передвиборної агітації традиційними засобами (на прикладі телебачення), інноваційними засобами (на прикладі Інтернету), а також фінансуванню передвиборної агітації. Заключний підрозділ (2.4) є оригінальним та новаторським за характером внесених пропозицій.

Вищезазначене свідчить про логічну послідовність дисертаційного дослідження Р.О. Коваленка, використання в процесі дослідницької роботи принципу викладу матеріалу від загального до конкретного. Усі розділи,

підрозділи та інші структурні частини роботи підпорядковані одній, чітко визначеній меті, яка деталізується конкретними задачами, які поставив перед собою дисертант.

Структура роботи відповідає меті та задачам дослідження, дозволяє здійснити теоретичне узагальнення і вирішення наукового завдання, що полягало у характеристиці передвиборної агітації на виборах президентів України та США і виявленні перспектив удосконалення законодавства України.

Загалом, дисертація, яка виконана у формі спеціально підготовленого рукопису, і автореферат, що відображає найбільш суттєві і принципові положення дисертації, становлять цілісне і професійно-оформлене дослідження широкого кола взаємопов'язаних наукових проблем.

Це зумовлює висновок, що в цілому дисертація Коваленка Р.О. «Передвиборна агітація на виборах президентів України та США: конституційно-порівняльне дослідження» являє собою ґрунтовне наукове дослідження. Її наукове і практичне значення полягає і в тому, що вона заповнює існуючу прогалину в науці конституційного права з цілого ряду питань щодо конституційно-правового змісту передвиборної агітації, порядку її проведення, визначає перспективи удосконалення виборчого законодавства України.

Водночас, як і будь-яке інше дисертаційне дослідження, робота Р.О. Коваленка містить окремі дискусійні положення, які можуть стати підґрунтям для виокремлення деяких побажань чи запитань.

1. При знайомстві з роботою привертає увагу той факт, що автор надзвичайно високо оцінює досвід США щодо впровадження такої форми передвиборної агітації, як особисте спілкування кандидатів на посаду глави держави з виборцями. Однак саме його автор не аналізує ґрунтовно, натомість характеризує передвиборну агітацію на виборах Президента США, що проводиться традиційними засобами, на прикладі агітації на телебаченні.

2. У деяких випадках Р.О. Коваленко пропонує внести певні зміни та доповнення до законодавства України, аргументуючи їх доцільність виключно позитивним досвідом США. Наприклад, на с. 86 він зазначив: «у попередньому розділі йшлося про тісний зв'язок між передвиборною агітацією та низкою прав особистості, насамперед - між передвиборною агітацією та свободою слова. У зв'язку з цим питання фінансування передвиборної агітації мають вирішуватись у контексті пріоритетності цього конституційного права».

Ця пропозиція не викликає зауважень, але вона набула б більшої ваги, якби автор навів і інші аргументи на її підтримку, крім доцільності рецепції позитивного досвіду США.

3. У дисертації автор цілком влучно визначив, що однією з проблем чинного законодавства України про передвиборну агітацію на виборах глави держави є майже повна відсутність регламентації участі в агітації посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

На матеріалах досвіду США Р.О. Коваленко дослідив це питання, доволі вдало визначивши, що проблема українського виборчого законодавства у цій сфері полягає у відсутності диференційованого підходу до регламентації участі у передвиборній агітації осіб, що займають політичні та адміністративні посади в органах публічної влади. Дисертант у тексті роботи сформулював доволі вдалу пропозицію про внесення відповідних змін та доповнень до чинного законодавства України (с. 72-73). Однак у висновках до Розділу I, в якому розміщено відповідні авторські міркування, дисертант не навів свої пропозиції, у т.ч. щодо змін та доповнень українського законодавства, а тільки зазначив, що «застосування досвіду США до вирішення такої актуальної проблеми передвиборної агітації на виборах Президента України, як участь в агітації посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, надало підстави сформулювати пропозиції щодо: а) необхідності розмежування політичних та адміністративних посад в органах публічної влади; б) недоцільності

нормативного обмеження участі в передвиборній агітації осіб, які обіймають політичні посади».

Думається, що навряд чи доцільно відносити до числа авторських напрацювань необхідність розмежування політичних та адміністративних посад в органах публічної влади. По-перше, ця пропозиція не є новою, і вже знайшла своє втілення у чинному законодавстві (хоча при поданні дисертації до Спеціалізованої вченої ради відповідних змін щодо посадових осіб органів місцевого самоврядування ще не відбулося). По-друге, із тексту роботи випливає, що автор не досліджував необхідність розмежування політичних та адміністративних посад в органах публічної влади в цілому, а звернув увагу на це питання у контексті передвиборної агітації на виборах глави держави. У зв'язку з цим у Висновках до Розділу I краще було б акцентувати увагу на конкретному внеску автора у розв'язання виявленої проблеми щодо можливості та доцільності участі цих посадовців в передвиборній агітації на виборах Президента України.

4. У Розділі 2 автор характеризує досвід США у сфері створення та функціонування партійних комітетів і суперпартійних комітетів, та неодноразово наголошує на доцільності рецепції відповідного досвіду. Однак у роботі не сформульовано конкретних пропозицій щодо того, як досвід США щодо партійних та суперпартійних комітетів може бути застосований в Україні.

5. У висновках до кожного з розділів дисертаційного дослідження, у загальних висновках та при формулюванні питань, що виносяться на захист, автор дуже ретельно угрупував можливі напрями застосування досвіду США для подальшого удосконалення виборчого законодавства України у частині передвиборної агітації на виборах глави держави.

Зокрема, Роман Олегович пропонує удосконалити інституційне забезпечення виборчого процесу, законодавчу регламентацію передвиборної агітації на телебаченні, у мережі Інтернет. Усі ці рекомендації є належним чином обґрунтованими та конкретизованими. У зв'язку з цим слід зазначити,

що робота б значно виграла, якби автор надав і рекомендації більш загального характеру щодо основних напрямів удосконалення законодавчої регламентації передвиборної агітації на виборах Президента України у цілому.

Утім, ці зауваження є не стільки вказівками на недоліки дисертаційного дослідження, скільки позначають його дискусійні аспекти, передбачають урахування здобувачем у подальшій науковій роботі, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку змісту дисертації.

Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, всі сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовані на базі особистих досліджень автора.

Наукові положення, висновки, узагальнення, пропозиції та рекомендації, які містяться у дисертації, знайшли своє достатньо повне відображення в опублікованих працях (п'ять статей опубліковані у наукових фахових виданнях, одна стаття — у фаховому виданні іноземної держави), та апробовані на науково-практичних конференціях (семи тезах наукових повідомлень). Автореферат дисертації Коваленка Р.О. у повній мірі передає зміст дисертаційної роботи, її основні теоретичні і практичні положення, містить практичні рекомендації та пропозиції. І дисертація, і її автореферат виконані з дотриманням вимог сучасного українського ділового мовлення.

Враховуючи вищезазначене, можна констатувати, що дисертаційне дослідження Коваленка Романа Олеговича «Передвиборна агітація на виборах президентів України та США: конституційно-порівняльне дослідження» є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливу наукову проблему, яка має суттєве значення для конституційного права. За своїм науковим рівнем, актуальністю дослідження, практичним значенням і оформленням дисертація відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567. Вона являє собою

монографічну науково-дослідну роботу, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати в галузі конституційного права, які в сукупності вирішують конкретне завдання - науково-теоретичне обґрунтування конституційно-правової регламентації проведення передвиборної агітації на виборах Президента України та її вдосконалення, а здобувач Коваленко Роман Олегович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 - конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент:

доцент кафедри конституційного права

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка,

доктор юридичних наук, доцент

О.П. Васильченко

Діє ЗАСВІДО
ВЧЕНИЙ СР...
КАРАУЛЬНА

